

УДК 338.27

DOI: 10.31891/2307-5740-2022-302-1-8

ХАРАКОЗ Л. В.

<https://orcid.org/0000-0001-5692-5844>

e-mail: lharakoz@gmail.com

ФЕЛОНЮК О. А.

<https://orcid.org/0000-0002-1931-8153>

e-mail: olgafelonyuk@gmail.com

Дніпровський національний університет ім. Олеся Гончара

## ДЕЯКІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОГО АНАЛІЗУ ЗА ЗВІТНИМИ ПОКАЗНИКАМИ

Важливою характеристикою функціонування будь-якої економіки є її стійкість, що виражає здатність економічної системи країни протистояти, адаптуватися та відновлюватися після дії негативних зовнішніх впливів. Своєчасна реакція системи на зміни, що відбуваються, може сприяти зняттю гостроти кризової ситуації та підвищенню її стійкості. Мета роботи полягає в дослідженні визначення теоретичних аспектів стійкості економічної системи та розкриття факторів, які мають вплив на неї. У статті розкрито поняття система як загальнонаукове поняття, що визначається як сукупність взаємопов'язаних і розмічених у належному порядку елементів певного цілісного утворення. Надано визначення поняття економічна система як сукупність взаємопов'язаних і відповідним чином упорядкованих елементів економіки, що утворюють певну цілісність, економічну структуру суспільства, яка має загальну мету. Проаналізовано погляди різних науковців на трактування поняття стійкість, та встановлено узагальнене визначення як здатність системи самостійно підтримувати рівновагу між компонентами внутрішньої середовища під впливом зовнішніх впливів. Досліджено групи системної стійкості, які властиві соціально-економічним регіональним системам. Розглянуто фактори, які можуть впливати на економічну стійкість систем. З'ясовано, що завдання підтримки стійкості системи полягає в тому, щоб, використовуючи складну взаємозалежність різних факторів та процесів, запустити механізми самоорганізації та вивести систему на траєкторію стійкого функціонування та розвитку. Оцінювання впливу факторів на стійкість економічної системи можна проводити за допомогою використання аналізу показників, які відносяться як до зовнішнього так і до внутрішнього середовища. Для здійснення аналізу виробничої економічної стійкості було обрано товариство з обмеженою відповідальністю «Алан». На підставі даних фінансової звітності здійснено розрахунок стійкості на рівні підприємства та досліджено рівень ймовірності настання банкрутства розглянутого товариства. Досліджено думку авторів щодо трансформування економічної моделі України з експортоорієнтованої в зовнішньостійку, для чого одним із кроків має бути розробка та реалізація Державної стратегії розвитку внутрішнього ринку.

Ключові слова: економічна система, стійкість, зовнішні впливи, економічна рівновага, економічний розвиток, конкурентоспроможність, національна економіка, банкрутство.

LILYA HARAKOZ, OLHA FELONIUK

Oles Honchar Dnipro National University

## SOME ASPECTS OF FINANCIAL ANALYSIS ACCORDING TO REPORTING INDICATORS

An important characteristic of the functioning of any economy is its stability, which expresses the ability of the economic system of the country to resist, adapt and recover from the effects of negative external influences. Timely response of the system to the changes taking place can help reduce the severity of the crisis situation and increase its resilience. The aim of the work is to study the definition of theoretical aspects of the stability of the economic system and the disclosure of factors that affect it. The article reveals the concept of system as a general scientific concept, which is defined as a set of interconnected and properly arranged elements of a particular holistic formation. The concept of economic system is defined as a set of interconnected and appropriately ordered elements of the economy that form a certain integrity, the economic structure of society, which has a common goal. The views of various scholars on the interpretation of the concept of sustainability are analyzed, and a generalized definition is established as the ability of the system to independently maintain balance between the components of the internal environment under the influence of external influences. The groups of systemic stability, which are inherent in socio-economic regional systems, have been studied. Factors that may affect the economic stability of systems are considered. It was found that the task of maintaining the stability of the system is to use the complex interdependence of various factors and processes, to launch mechanisms of self-organization and bring the system on the trajectory of sustainable operation and development. Assessing the impact of factors on the stability of the economic system can be done using the analysis of indicators that relate to both external and internal environment. Alan Limited Liability Company was selected to carry out the analysis of industrial economic stability. Based on the data of the financial statements, the calculation of stability at the enterprise level was carried out and the level of probability of bankruptcy of the considered company was investigated. The authors' opinion on the transformation of Ukraine's economic model from export-oriented to foreign-sustainable is studied, for which one of the steps should be the development and implementation of the State Strategy for Internal Market Development.

Key words: economic system, stability, external influences, economic equilibrium, economic development, competitiveness, national economy, bankruptcy.

### Постановка проблеми у загальному вигляді

#### та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Українська економіка характеризується неодноразовими кризами платіжного балансу, суттєвими девальваціями національної валюти та проблемами з зовнішньою заборгованістю. Порушення зовнішньої стійкості економіки нашої країни може бути викликано як зовнішніми дестабілізуючими факторами,

зокрема, суттєвою залежністю економіки України від світових глобалізаційних процесів, так і внутрішніми – неефективною макроекономічною політикою. Відповідно, одним з найважливіших та актуальних питань сьогодення залишається оцінка поточного стану зовнішнього сектора економіки України, визначення чинників, що сприяють накопиченню зовнішніх дисбалансів та ефективних інструментів їх коригування, особливо в умовах спаду економічної активності. Це потребує створення теоретико-методичних та методологічних аспектів визначення розвитку економічних систем щодо розуміння і визначення аспектів впливу економічних процесів.

### **Аналіз останніх досліджень і публікацій**

Вагомий внесок в розвиток даної проблематики було зроблено вітчизняними дослідниками та науковцями, серед яких можна виділити таких як: Прямухіна Н.В. [1] у своїй роботі розглядала міждисциплінарну природу стійкості економічного розвитку, виокремлено групи системної стійкості та запропоновано логіку щодо міркувань про ефективність регіональних соціально-економічних систем; Бірбіренко С.С. та Мокруха Н.М. [2] досліджували визначення понять «економічна стійкість», «економічна рівновага» та «економічний розвиток»; Вініченко І.І. та Крючок С.І. [3] вивчали визначення поняття «економічна стійкість» та її структурні складові; Заровна К.М. [4] досліджувала сутність поняття «економічної стійкості», його виникнення та доцільність використання; Кулакова С.Ю. та Касмініна К.О. [5] вивчали теоретичні підходи у визначенні категорії «стійкість системи», «ризикостійкість», виокремлено види стійкості та відповідні основні цільові показники функціонування підприємства; Козловський С.В. та Мазур Г.Ф. [7] у своїй роботі дослідили підходи у визначенні поняття «стійкість економічної системи», її види та фактори впливу; Сабадаш Л.О. [8] розглядав методик оцінювання та аналізу впливу зовнішніх та внутрішніх факторів на стійкість системи; Баженова О.В. та Чорнодід І.С. [9] у своєму дослідженні розглянули сучасний стан України, що має експортоорієнтовану модель економічного розвитку та запропонували шляхи трансформації щодо переходу до зовнішньостійкої економіки.

### **Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття**

Проте проблемним залишається питання щодо можливості забезпечення оптимальних умов середовища для підтримки постійного розвитку та стійкості економічної системи.

### **Формулювання цілей статті**

Мета статті полягає в дослідженні визначення теоретичних аспектів стійкості економічної системи та розкриття факторів, які мають вплив на неї.

### **Матеріал і методи дослідження**

В процесі досягнення поставленої мети дослідження було застосовано діалектичний підхід до вивчення питань стійкості економічної системи. Також при дослідженні використовувались загальнонаукові методи пізнання: поєднання абстрактного й конкретного, індукція, дедукція, аналіз і синтез, групування, конкретизація.

### **Виклад основного матеріалу**

Система як загальнонаукове поняття - це сукупність взаємопов'язаних і розміщених у належному порядку елементів певного цілісного утворення. Кожній системі притаманні такі властивості: цілісність, упорядкованість, стійкість, саморух та загальна мета.

Економіка будь-якої країни функціонує як багатовимірна система, що складається з великої кількості різних взаємопов'язаних та взаємозалежних компонентів, які розвиваються відповідно до спільних для всієї системи законів.

Тоді доцільним є визначення поняття «економічна система» як сукупність взаємопов'язаних і відповідним чином упорядкованих елементів економіки, що утворюють певну цілісність, економічну структуру суспільства, яка має загальну мету.

Довгий історичний шлях, який розпочався з пізнання та формулювання загального значення й розуміння терміну «стійкість», містить елементи всіх галузей науки. Під час формування поняття категорії «стійкість» важливо правильно визначити напрям його використання.

З точки зору економічної науки можна виокремити такі найбільш розповсюджені поняття стійкості: «sustained positive economic growth» (стійке економічне зростання, як характеристика динамічної рівноваги та сталого ефективного розвитку), «unchanging trend» (незмінний тренд), «steady state» (стійкий стан, стаціонарна стійкість), «sustainable development» (сталий розвиток). Ці поняття зводяться до дотримання елементами системи єдиного вектору руху із прогнозованим темпом та частотою зміни. [1]

Бірбіренко С.С. та Мокруха Н.М. у своєму дослідженні наводять власне визначення економічної стійкості саме як стабільний стан системи, який включає рівновагу між усіма складовими частинами підсистеми, та такий, що забезпечує стабільний розвиток та має здатність не відхилятися від свого стану під впливом зовнішніх та внутрішніх збурювань. [2]

Так, автори досліджують визначення поняття економічна стійкість, які наводять науковці в своїх роботах, а також встановлюють наявність взаємозв'язку між категоріями рівновага та економічний розвиток. Однак, Прямухіна Н.В. [1] надає трактування стійкості системи як здатність зберігати свої параметри (найбільш важливі системо- і структуроутворюючі зв'язки) в певній області значень, що дозволяє їй підтримувати якісну визначеність, в тому числі, структури, зв'язків, поведінки. Отже, поняття стійкості не тотожне поняттю рівноваги. Більше того, тривалість стану рівноваги не може бути мірою стійкості системи.

З точки зору державного управління трактування стійкості відміне від поданого вище і акцентоване у площині стійкості руху як стану розвитку матеріальної субстанції та вияву однієї з характеристик руху. Серед можливих форм розвитку матеріальної субстанції реалізуються лише стійкі форми, а нестійкі швидко руйнуються внаслідок принципової стохастичності внутрішніх і зовнішніх впливів. [3]

В системному аналізі та синтезі стійкість використовується в комплексі інтегральних характеристик складного об'єкта, що відображають його взаємозв'язок із середовищем, внутрішню структуру та поведінку, і є однією з якостей першого порядку будь-якої системи. В загальному розумінні стійкість – це спроможність системи зберігати деякі її властивості щодо збурень або невизначеності деяких параметрів самої системи чи зовнішнього середовища. Стійкість у взаємозв'язку з іншими першочерговими якостями системи, а саме з надійністю, керованістю, самоорганізацією забезпечують їй живучість, тобто відносно довготривалий період існування системи, протягом якого вона виконує основні притаманні їй функції (відтворювальна, регулююча, технологічна, інвестиційна, протекціоністська), прагнучи досягнути запланованих цілей, а також сприяють її ефективності, що в кінцевому випадку формує її безпеку. [4]

Стійкість економічних систем є їх фундаментальною властивістю, що виявляється у процесі функціонування та розвитку. Стійкість передбачає такий стан та поведінку економічної системи, при якому вона реалізує необхідні для неї існування функції, відтворюючи при цьому свою системно-структурну цілісність при різних за інтенсивністю, спрямованістю та різноманітністю зовнішніх і внутрішніх збурювальних впливів. Будь-яка економічна система може відхилитися від свого режиму функціонування під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів у будь-яку сторону. Стан системи вважається стійким, якщо за невеликих відхилень вона може продовжити рух колишньої траєкторії, і нестійким, якщо відхилення від колишнього стану нарастають з часом.

З позиції теорії систем можна виокремити наступні групи системної стійкості, які властиві соціально-економічним регіональним системам:

– видима стійкість системи - проявляється у випадку сталості частини ознак середовища при активній зміні інших ознак. При відсутності відповідних компенсаторних механізмів системи будь-яка зміна відповідних сталих ознак призведе до втрати стійкості;

– групова стійкість системи - система володіє повним набором компенсаторних механізмів для нейтралізації негативних впливів до всіх можливих типів змін, стійкість у цьому випадку є істинною;

– адаптивна стійкість системи першого порядку - передбачає наявність в системі певної частини механізмів компенсації, свідомо неповного, але здатного компенсувати зовнішні обурення шляхом створення «поглинаючих» ланцюгів з комбінацій наявних елементів без будь-яких змін в системі;

– адаптивна стійкість системи другого порядку - передбачає використання аналогічного механізму компенсації. Однак в цьому випадку ланцюг не є лінійним, але замкнений в цикл, внаслідок чого виникає можливість за кілька обертів компенсувати збурення, яке за потужністю перевищує можливості окремого ланцюга;

– відкладена стійкість системи - передбачає наявність у системи здатності відхилитися у своєму розвитку від негативного впливу зовнішніх факторів збурення без наявності відповідних компенсаторних механізмів. [5]

Булах І.В. та Надтока Т.Б. довели, що в концепції нерівноважної економіки адаптивна стійкість є основною для дослідження ефективності розвитку економічної системи. Це означає, що у відповідь на несприятливі зовнішні зміни система реагує перебудовою структури, можливо зберігаючи при цьому початковий склад і розмір. Мірою адаптивної стійкості (критерієм ефективності) є число потенційно можливих комбінацій, які здатна породити система в даних умовах. [6, с. 59-60]

Отже, під стійкістю системи можна запропонувати розуміти наступне визначення - здатність системи самостійно підтримувати рівновагу між компонентами внутрішньої середовища під впливом зовнішніх впливів. Іншими словами, система стійка, якщо за несприятливих зовнішніх умов вона здатна повноцінно виконувати свої функції. Такими умовами середовища є фактори, що впливають на стійкість економічної системи.

В економіці та економічних дослідженнях фактор зазвичай сприймається як рушійна сила економічних, виробничих процесів, що впливає на результат відповідної діяльності. Тому є необхідним визначити, які фактори можуть впливати на економічну стійкість систем (рис. 1).

Причинами появи кризових явищ в економічних системах найчастіше вважають те, що вони несвоєчасно реагують, або зовсім не реагують на зміни, що відбуваються. Це може виявлятися, наприклад, у несвоєчасній зміні структури експорту у відповідь зміну кон'юнктури ринку, у невідповідності застосовуваних технологій досягненням науково-технічного прогресу тощо.

З цього випливає, що своєчасна реакція системи на зміни, що відбуваються, може сприяти зниженню гостроти кризової ситуації та підвищенню її стійкості. Тоді, для запобігання розвитку несприятливої ситуації всередині системи відповідним органам управління та регулювання слід періодично, через встановлені проміжки часу здійснювати функції щодо внесення необхідних змін для забезпечення збереження стійкої системи.

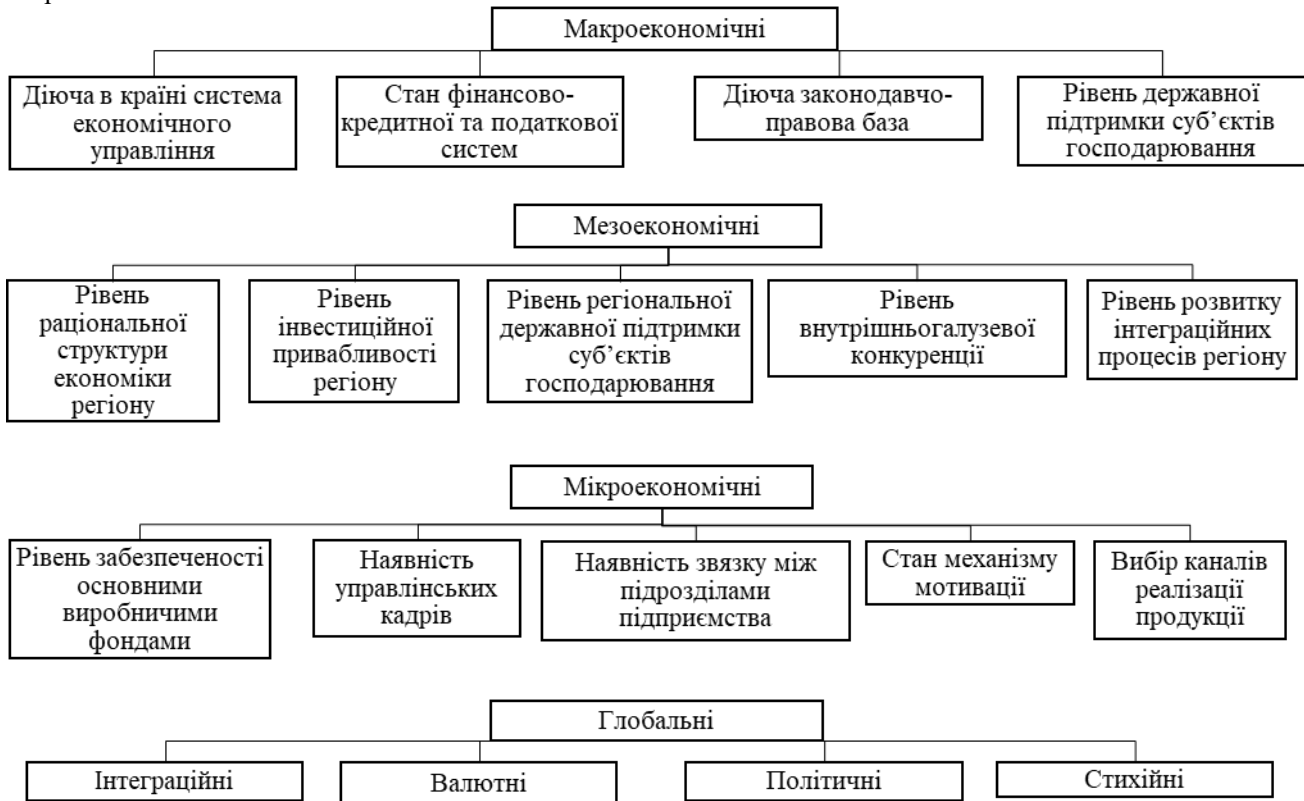


Рис. 1. Фактори впливу на стійкість економічної системи

Побудовано на підставі [7]

Слід зазначити, що стійкість системи безпосередньо пов'язана з її здатністю до самоорганізації, під якої прийнято розуміти процес встановлення у системі порядку, що відбувається за рахунок кооперативної дії та зв'язків її компонентів, що призводить до зміни її просторової, часової чи функціональної структури. Виходячи з цього, завдання підтримки стійкості системи полягає в тому, щоб, використовуючи складну взаємозалежність різних факторів та процесів, що призводять до посилення її рухливості, зростанню динамічності процесів, що протікають, запустити механізми самоорганізації та вивести систему на траєкторію стійкого функціонування та розвитку.

Оцінювання впливу факторів на стійкість економічної системи можна проводити за допомогою використання аналізу показників, які відносяться до зовнішнього та внутрішнього середовища. Щодо показників впливу факторів зовнішнього середовища, серед яких науковцями виділено: номінальний ВВП, державний борг, рівень безробіття, експорт та імпорт товарів та послуг, прямі інвестиції в Україну, середня зарплата, обсяг реалізованої промислової продукції, заборгованість із виплати зарплати, золотовалютні резерви України.

Показники внутрішнього середовища можна поділити на три складові групи: фінансову, виробничо-господарську та інвестиційну. Система показників фінансової групи складається з наступних: валовий прибуток, коефіцієнт оборотності дебіторської, кредиторської заборгованості, власного капіталу, коефіцієнт поточної, абсолютної, швидкої ліквідності, коефіцієнт маневреності власного капіталу, коефіцієнт концентрації позикового капіталу, коефіцієнт фінансової автономії, та ін.

Виробничо-господарські показники включають: витрати на оплату праці, фондівіддачу, показники рентабельності, фінансовий результат від діяльності, тривалість операційного циклу, середньооблікову чисельність штатних працівників облікового складу, та ін.; система показників інвестиційної діяльності складається з: середньорічної кількості акцій, чистого прибутку, що припадає на одну просту акцію, дивідендів на одну просту акцію, частину внесків учасників у структурі власного капіталу, частина вилученого капіталу у структурі власного капіталу, коефіцієнт реінвестування. [8]

Таке оцінювання допомагає не тільки знаходити ефективні шляхи подолання кризових умов, коли підприємство вже зіштовхнулося з ними, але й попереджати їх появу і, як наслідок, заздалегідь готуватися

до них і мінімізувати їх негативні наслідки чи ліквідувати ризик виникнення кризових умов взагалі.

Для здійснення аналізу виробничої економічної стійкості обрано товариство з обмеженою відповідальністю «Алан». На підставі отриманої фінансової звітності можливо здійснити розрахунок стійкості на рівні підприємства за допомогою використання показників, наведених у табл. 1.

Таблиця 1

## Розрахунок показників виробничої економічної стійкості ТОВ «Алан» за 2018-2020 роки

Показник	Формула розрахунку	Нормативне значення	2018 рік	2019 рік	2020 рік
Власні обігові кошти (робочий, функціонуючий капітал)	(Власний капітал + довгострокові зобов'язання - необоротні активи) або (оборотні активи - короткострокові зобов'язання)	Збільшення	83 841	101 143	-10 205
Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами	Власні обігові кошти / Оборотні активи	> 0,1	0,17	0,18	-0,02
Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами запасів	Власні обігові кошти / Запаси	>0,5	2,07	2,12	-0,15
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	Власний капітал / Пасиви	>0,5	0,15	0,20	0,17
Коефіцієнт фінансової залежності	1 - Коефіцієнт автономії	< 2	0,85	0,80	0,83
Коефіцієнт маневреності власного оборотного капіталу	Власні обігові кошти / Власний капітал	> 0,5	0,99	0,76	-0,08
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	Позиковий капітал / Пасиви	0,4-0,6	0,85	0,80	0,83
Коефіцієнт фінансової стабільності (коефіцієнт фінансування)	Власні кошти / Позичені кошти	> 1	0,17	0,25	0,20
Показник фінансового левериджу	Довгострокові зобов'язання / Власні кошти	< 0,25	0,98	0,58	0,03
Коефіцієнт фінансової стійкості	Власний капітал + довгострокові зобов'язання / Пасиви	0,7-0,9	0,29	0,31	0,18

За отриманими результатами розрахунків показників виробничої економічної стійкості досліджуваного товариства зроблено наступні висновки: величина власних обігових коштів ТОВ «Алан» у 2019 році складає 101 143 тис. грн, саме такий розмір оборотних активів фінансується за рахунок власного капіталу і довгострокових зобов'язань. Розраховані дані показують, що обсяг доступного власного оборотного капіталу у 2020 році є негативним, тому можна стверджувати, що підприємство не є повністю фінансово стійким.

Фінансова стійкість ТОВ «Алан» у 2019 році зростає й значення показника коефіцієнту забезпечення оборотних активів власними коштами складає 0,18, що вказує на здатність профінансувати 18% всіх своїх оборотних активів за рахунок власного капіталу. Залежність від позикового капіталу є прийнятною. У 2020 році відбувається спад фінансової стійкості й розрахований показник має негативне значення, яке говорить про те, що весь власний капітал і довгострокові джерела спрямовані на фінансування необоротних активів і в компанії немає довгострокових коштів для формування власного оборотного капіталу.

Збільшення показника коефіцієнту забезпечення власними обіговими коштами запасів у 2019 році свідчить про підвищення стійкості компанії в середньостроковій перспективі і про зниження залежності від короткострокових джерел фінансування. У 2019 році ТОВ «Алан» здатне повністю профінансувати формування запасів за рахунок постійних джерел фінансування. На кожну гривню запасів припадає 2,12 грн. власних оборотних коштів. Однак негативне значення показника у 2020 році говорить про те, що без короткострокового та довгострокового позикового капіталу компанія не зможе забезпечити безперебійний виробничо-збутовий процес.

Низьке значення коефіцієнту фінансової незалежності (автономії) характеризує високий рівень фінансових ризиків та його залежність від позикових джерел. Підприємство здатне фінансувати тільки 17% активів за рахунок власних коштів в 2020 р., що на 3% менше від значення 2019 року. З огляду на те, що компанія є прибутковою, можна запропонувати реінвестувати прибуток, що отриманий за результатами фінансового року.

Оберненим до попереднього показника є коефіцієнт фінансової залежності, значення якого свідчить про підвищення фінансової залежності ТОВ «Алан» у 2020 році в порівнянні з 2019, але якщо порівнювати із значенням 2018 року, тоді можна сказати, що залежність зменшується. В 2020 році на кожну гривню власних коштів припадає 0,83 грн. фінансових ресурсів, що на 0,03 більше, ніж роком раніше та на 0,02 менше від 2018 року. Однак значення показника знаходиться в нормативних межах, тому фінансові ризики компанії знаходяться на прийнятному рівні.

Коефіцієнт маневреності власного оборотного капіталу у 2018 та 2019 роках має позитивне значення у межах нормативу та свідчить про достатність власних фінансових ресурсів підприємства для фінансування необоротних активів і частини оборотних. Від'ємне значення показника у 2020 році свідчить, що власний капітал і кошти, залучені на довгостроковій основі, спрямовані на фінансування необоротних

засобів, тому для фінансування оборотних активів необхідно звертатися до позичкових джерел фінансування.

Коефіцієнт концентрації позикового капіталу характеризує розмір позикового капіталу який припадає на одиницю сукупних джерел і становить у досліджуваному періоді 0,8 грн. Через те, що значення показника є вищим за норматив, це також вказує на високий рівень фінансових ризиків.

Коефіцієнт фінансової стабільності (коефіцієнт фінансування) вказує на те, що на кожен гривню зобов'язань досліджуваного підприємства припадає у 2020 році 0,2 грн. власного капіталу. Отримані значення показника у досліджуваному періоді є нижчими за норматив і свідчать про високий рівень фінансових ризиків у довгостроковій перспективі.

Значення показника фінансового левеїджу характеризує високу залежність підприємства від довгострокових зобов'язань та свідчить про підвищення фінансового ризику.

Розраховане значення коефіцієнту фінансової стійкості є нижчим за нормативне, що говорить про недостатню фінансову стійкість ТОВ «Алан» в довгостроковій перспективі. У 2020 році лише 18% активів підприємства фінансуються за рахунок постійного капіталу і довгострокових зобов'язань.

Наочне відображення результатів отриманих розрахунків показників виробничої економічної стійкості ТОВ «Алан» за 2020 рік наведено на рис. 2.

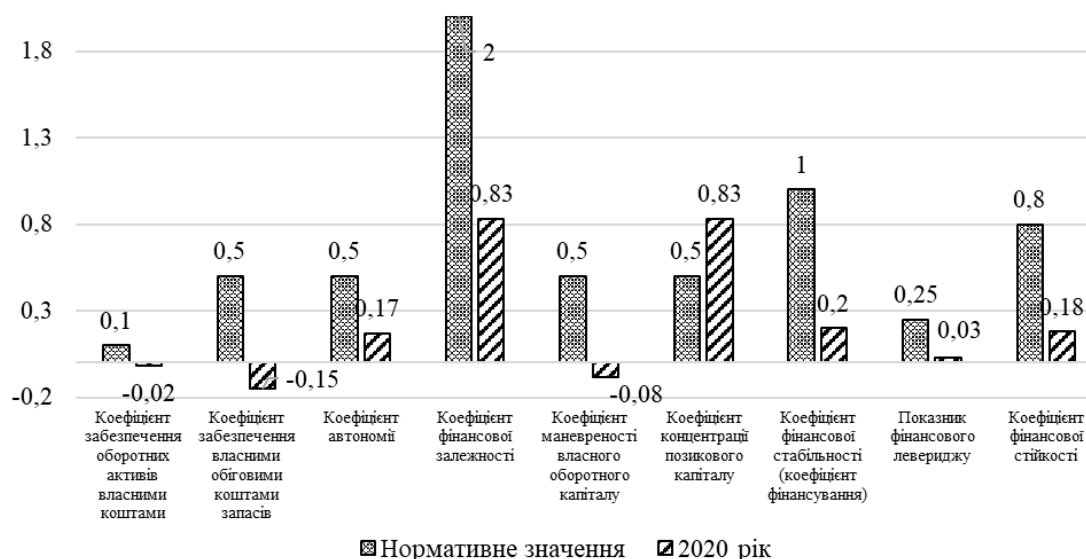


Рис. 2. Порівняння показників виробничої економічної стійкості ТОВ «Алан» за 2020 рік із нормативом

Нами було досліджено та розраховано ймовірність настання банкрутства ТОВ «Алан» за різними моделями на підставі показників фінансової звітності. Отримані результати розрахунків наведено в табл. 2.

Таблиця 2

#### Діагностика кризового стану ТОВ «Алан» за моделями банкрутства

Показник	Нормативні значення	2020 рік	Результат
Z-рахунок Альтмана	Граничне значення $Z < 1,81$ , ймовірність банкрутства дуже висока, при $Z > 3$ – ймовірність настання банкрутства дуже мала	3,63	Дуже мала
Z-рахунок Альтмана для Великобританії Роман Ліса	Граничне значення 0,037	0,059	Дуже мала
Z-рахунок Тафлера	Граничне значення 0,25	0,69	Дуже мала
Z-рахунок Сайфуліна, Кадикова	Граничний мінімальний нормативний рівень $R=1$ , при $R < 1$ фінансовий стан незадовільний	1,38	Дуже мала
Модель Терещенка Z-рахунку	Якщо $Z > 2$ , то банкрутство не загрожує; якщо $1 < Z < 2$ , то фінансова стійкість порушена; якщо $0 < Z < 1$ , то існує загроза банкрутства	1,85	Порушена фінансова стійкість
Модель Андрущак Z-рахунку	Якщо $Z = 0$ , то банкрутство не загрожує, при $Z = 1,7$ рівень загрози банкрутства такого підприємства може бути оцінений як високий	0,961	Присутня середня ймовірність

Наочне відображення результатів розрахунків за моделями банкрутства наведено на рис. 3.

Згідно отриманих результатів з розрахунків моделей Z-рахунку, що містяться у таблиці 2, можна сказати, що стан діяльності підприємства є задовільним, значення показників ймовірності настання ризику банкрутства вказують на дуже малу схильність до її виникнення. Хоча розраховані окремі показники ліквідності, стійкості, автономії підприємства вказують на можливість в майбутньому виникнення фінансових ризиків, проте банкрутство, за отриманими даними, йому не загрожує в майбутньому.

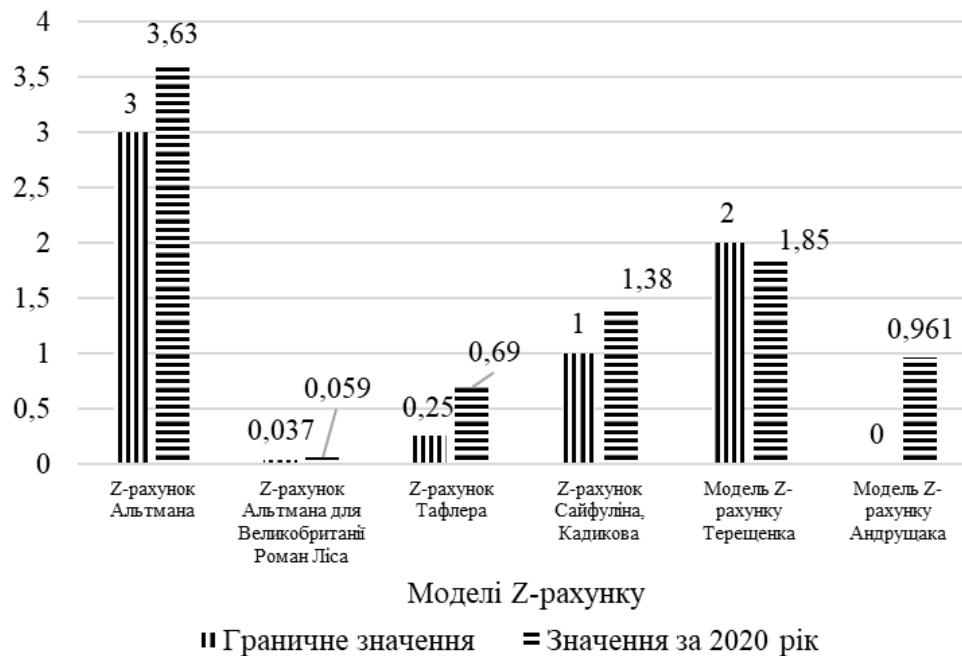


Рис. 3. Результати діагностики ймовірності настання банкрутства ТОВ «Алан»

За моделлю Терещенка отримане значення розрахунку знаходиться в тому діапазоні, який визначено характеристикою щодо порушення фінансової стійкості та мінімальним ризиком банкрутства, оскільки значення дуже наближене до меж, в яких загроза є низькою.

На нашу думку, із обраних моделей останні дві, а саме Терещенка та Андрущак, є найбільш точними для відображення реальної ситуації, яка склалася на підприємстві. За даними фінансової звітності при розрахунку фінансових показників ліквідності, стійкості, автономії, а також фінансових ризиків нами було виявлено значні відхилення цих значень від нормативних. Все це свідчить про велику вірогідність ризиків для діяльності підприємства та нестійкий його стан. Отримані розрахунки за цими двома моделями також підтверджують наші висновки. А отримані результати розрахунків за іншими моделями не вказують на жодні ризики для подальшої діяльності підприємства.

Для досягнення та підтримки стійкості економічної системи у періоди трансформацій (у тому числі на етапі цифрової трансформації економіки) доцільно створити спеціальний контур управління стійкістю економічної системи, в якому буде реалізовано механізм підтримки системи в межах стійкості, що фактично представляє собою превентивний механізм запобігання нестабільності, «викидам» параметр ів системи за межі стійкості при негативних впливах зовнішніх та внутрішніх факторів. Формування такого механізму має забезпечити вирішення завдання підвищення динамічної стійкості економічної системи, створити надійну інституційну та фінансову базу для вирішення стратегічних завдань соціально-економічного та технологічного розвитку.

Автори Баженова О.В. та Чорнодід І.С. пропонують трансформувати економічну модель України з експортоорієнтованою в зовнішньостійку, для цього, в свою чергу, одним із кроків має бути передбачення розробки та реалізації Державної стратегії розвитку внутрішнього ринку, за якою відбудеться впровадження наступних основних програм:

- програми стимулювання внутрішнього попиту, що має за мету забезпечення зростання видатків домогосподарств та бізнесу;
- інвестиційної програми, спрямованої на залучення внутрішніх інвестиційних ресурсів та прямих іноземних інвестицій у соціальну інфраструктуру, сферу послуг, інноваційні галузі та галузі, орієнтовані на виробництво продукції для кінцевого споживача;
- програми розвитку сфери послуг, галузей, що здійснюють виробництво високотехнологічної промислової продукції та продукції, орієнтованої на кінцевого споживача;
- програми забезпечення просування вітчизняної продукції з високою доданою вартістю на зовнішні ринки та закріплення власних позицій на них;
- програми розвитку регіонів та покращення їх інфраструктури;
- «зелені» програми тощо [9].

Виконання цілей цих програм дозволить здійснитись процесу переходу економіки до зовнішньостійкої, що характеризуватиметься стійкими темпами економічного зростання, розвиненим внутрішнім ринком, високим рівнем інвестиційної активності, виробництвом високотехнологічної, конкурентоспроможної на зовнішніх ринках промислової продукції, високим рівнем та якістю життя населення тощо.

Вирішення проблеми забезпечення стійкості економічної системи може бути досягнуто шляхом формування концепції управління стійкістю, що ґрунтується на ідеї підтримки стану динамічної рівноваги між елементами, зв'язками та процесами, що протікають всередині системи та у зовнішньому середовищі, що дозволяє підтримувати параметри функціонування системи у певному діапазоні ефективності. Така концепція управління передбачає створення підсистеми управління стійкістю, в якій буде забезпечено проведення процедур аналізу, оцінки та моніторингу меж стійкості економічних систем в умовах зростання невизначеності та динамічності зовнішнього середовища.

### Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Важливою характеристикою функціонування будь-якої економіки є її стійкість, що виражає здатність економічної системи країни протистояти, адаптуватися та відновлюватися після дії негативних зовнішніх впливів. Підвищення стійкості національної економіки є важливим для здатності забезпечити поступовий розвиток та ефективне функціонування галузей економіки, конкурентоспроможність підприємств як на зовнішньому, так і на внутрішньому ринках, зростання виробництва і зайнятості та підвищення реальних доходів населення, а також для забезпечення національної економічної безпеки країни в умовах перманентної дії несприятливих чинників внутрішнього та зовнішнього середовища.

Тому актуальним для подальших досліджень залишається питання вивчення факторів та викликів, які мають значний вплив на стійкість національних економік, які перебувають під значним впливом кліматичних, технологічних, політичних, культурних та економічних змін, що дестабілізують їх розвиток. Влада кожної країни має адекватно реагувати на глобальні зміни та трансформації, які відбуваються у світі. Формування стійкої національної економіки є одним з головних завдань державної політики на довгострокову перспективу, що вимагає визначення ключових факторів забезпечення стійкості, що відповідатимуть сучасним і майбутнім глобальним викликам.

Щодо отриманих результатів дослідження на прикладі ТОВ «Алан» можна зазначити, що у 2020 році стійкість ТОВ «Алан» було порушено, головним чинником таких змін стала криза, спричинена пандемією COVID-19. Тому керівникам підприємства необхідно проаналізувати поточний стан діяльності, знайти шляхи та прийняти відповідні управлінські рішення для попередження негараздів у роботі бізнесу або навіть його банкрутства у майбутньому.

### Література

1. Прямухіна Н.В. Міждисциплінарна природа стійкості розвитку та ефективності управління на рівні регіональних соціально-економічних систем / Н.В. Прямухіна // InterConf. – 2020. - № 38. – С. 487-499. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/interconf/article/view/7510>
2. Бірбіренко С.С. Економічна стійкість, економічна рівновага та економічний розвиток підприємства: діалектичний взаємозв'язок / С.С. Бірбіренко, Н.М. Мокруха // Інфраструктура ринку. – 2020. - № 42. – С. 129-133. DOI: 10.32843/infrastruct42-22
3. Вініченко І.І. Економічна стійкість підприємства та її складові / І.І. Вініченко, С.І. Крючок // Агросвіт. – 2016. - № 24. – С. 15-20. URL: [http://www.agrosvit.info/pdf/24\\_2016/4.pdf](http://www.agrosvit.info/pdf/24_2016/4.pdf)
4. Заровна К.М. Семантичний аналіз сутності економічної стійкості підприємства / К.М. Заровна // Вісник ОНУ імені І.І. Мечнікова. – 2014. – Т. 19, № 2/3. – С. 119–123. URL: [http://visnyk-opu.od.ua/journal/2014\\_19\\_2\\_3/28.pdf](http://visnyk-opu.od.ua/journal/2014_19_2_3/28.pdf)
5. Кулакова С.Ю. Ризикостійкість підприємства як передумова його розвитку: сутність та індикатори визначення / С.Ю. Кулакова, К.О. Касмініна // Агросвіт. - 2017. - № 12. – С. 42-47. URL: [http://www.agrosvit.info/pdf/12\\_2017/8.pdf](http://www.agrosvit.info/pdf/12_2017/8.pdf)
6. Булах І.В., Надтока Т.Б. Оцінка конкурентоспроможності підприємства сфери телекомунікацій: Монографія. Донецьк: ДРУК-ІНФО, 2010. 244 с. URL: <http://ea.donntu.edu.ua/bitstream/123456789/18342/1/%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D0%B8%D1%8F.pdf>
7. Козловський С.В. Забезпечення стійкості сучасної економічної системи — основа економічного розвитку держави / С.В. Козловський, Г.Ф. Мазур // Інвестиції: практика та досвід. - 2017. - № 1. – С. 5-12. URL: [http://www.investplan.com.ua/pdf/1\\_2017/3.pdf](http://www.investplan.com.ua/pdf/1_2017/3.pdf)
8. Сабадаш Л.О. Оцінювання факторів впливу на економічну стійкість підприємства в кризових умовах / Л.О. Сабадаш // Економіка та конкурентоспроможність підприємств. - 2020. - № 1-2. – С. 117-124. DOI: 10.37332/2309-1533.2020.1-2.17
9. Баженова О.В. Зовнішня стійкість економіки України: шляхи забезпечення / О.В. Баженова, І.С. Чорнодід // Колективна наукова монографія. - 2020. – С. 80-88. DOI: 10.36074/paaaseirdfegcc.ed-1.05
10. Shmygol, N. Galtsova, O. Yelisyeyeva, O. Tarlopov, V. Belozertsev Priority areas of state regulation of the industry in the context of sustainable development // IOP Conference Series: Earth and Environmental Science this link is disabled, 2021, 915(1), 012028 (Scopus). Режим доступу: <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1755-1315/915/1/012028/pdf>



11. Єлісеєва О.К., Тарлопов І.О. Методологічні аспекти оцінювання кредитоспроможності підприємств // Актуальні аспекти розвитку суб'єктів підприємництва умовах в умовах глобальної економіки: монографія / за заг. ред. Т.Гринько : Видавець Біла К.О., 2021. С. 277–286. (0,5 д. а./0,5 д. а.)

### References

1. Priamukhina N.V. Mizhdystsyplinama pryroda stiikosti rozvytku ta efektyvnosti upravlinnia na rivni rehionalnykh sotsialno-ekonomichnykh system / N.V. Priamukhina // InterConf. – 2020. – № 38. – С. 487-499. URL: <https://ojs.ukrologos.in.ua/index.php/interconf/article/view/7510>
2. Birbirenko S.S. Ekonomichna stiikist, ekonomichna rovnovaha ta ekonomichni rozvytok pidpriemstva: dialektychni vziemozviazok / S.S. Birbirenko, N.M. Mokrukha // Infrastruktura rynku. – 2020. – № 42. – С. 129-133. DOI: 10.32843/infrastruct42-22
3. Vinichenko I.I. Ekonomichna stiikist pidpriemstva ta yii skladovi / I.I. Vinichenko, S.I. Kriuchok // Ahrosvit. – 2016. – № 24. – С. 15-20. URL: [http://www.agrosvit.info/pdf/24\\_2016/4.pdf](http://www.agrosvit.info/pdf/24_2016/4.pdf)
4. Zarovna K.M. Semantychni analiz sutnosti ekonomichnoi stiikosti pidpriemstva / K.M. Zarovna // Visnyk ONU imeni I.I. Mechnikova. – 2014. – Т. 19, № 2/3. – С. 119–123. URL: [http://visnyk-onu.od.ua/journal/2014\\_19\\_2\\_3/28.pdf](http://visnyk-onu.od.ua/journal/2014_19_2_3/28.pdf)
5. Kulakova S.Iu. Ryzkostiiikist pidpriemstva yak peredumova yoho rozvytku: sutnist ta indykatory vyznachennia / S.Iu. Kulakova, K.O. Kasmininna // Ahrosvit. – 2017. – № 12. – С. 42-47. URL: [http://www.agrosvit.info/pdf/12\\_2017/8.pdf](http://www.agrosvit.info/pdf/12_2017/8.pdf)
6. Bulakh I.V., Nadtoka T.B. Otsinka konkurentospromozhnosti pidpriemstva sfery telekomunikatsii: Monohrafiia. Donetsk: DRUK-INFO, 2010. 244 s. URL: <http://ea.donntu.edu.ua/bitstream/123456789/18342/1/%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D0%B8%D1%8F.pdf>
7. Kozlovskiy S.V. Zabezpechennia stiikosti suchasnoi ekonomichnoi systemy — osnova ekonomichnoho rozvytku derzhavy / S.V. Kozlovskiy, H.F. Mazur // Investytsii: praktyka ta dosvid. – 2017. – № 1. – С. 5-12. URL: [http://www.investplan.com.ua/pdf/1\\_2017/3.pdf](http://www.investplan.com.ua/pdf/1_2017/3.pdf)
8. Sabadash L.O. Otsiniuvannia faktoriv vplyvu na ekonomichnu stiikist pidpriemstva v kryzovykh umovakh / L.O. Sabadash // Ekonomika ta konkurentospromozhnist pidpriemstv. – 2020. – № 1-2. – С. 117-124. DOI: 10.37332/2309-1533.2020.1-2.17
9. Bazhenova O.V. Zovnishnia stiikist ekonomiky Ukrainy: shliakhy zabezpechennia / O.V. Bazhenova, I.S. Chomodid // Kolektyvna naukova monohrafiia. – 2020. – С. 80-88. DOI: 10.36074/paaaseirdfegcc.ed-1.05
10. Shmygol, N. Galtsova, O. Yelisyeyeva, O. Tarlopov, V. Belozertsev Priority areas of state regulation of the industry in the context of sustainable development // IOP Conference Series: Earth and Environmental Science this link is disabled, 2021, 915(1), 012028 (Scopus). Режим доступу: <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1755-1315/915/1/012028/pdf>
11. Yelisyeyeva O.K., Tarlopov I.O. Metodolohichni aspekty otsiniuvannia kredytopromozhnosti pidpriemstv // Aktualni aspekty rozvytku subiektiv pidpriemnytstva umovakh v umovakh hlobalnoi ekonomiky: monohrafiia / za zah. red. T. Hrynko : Vydavets Bila K.O., 2021. С. 277–286. (0,5 д. а./0,5 д. а.)

Надійшла / Paper received : 11.01.2022

Надрукована / Printed : 31.01.2022